

Sławomir Kadrow

(review) S. Tabaczyński, A. Marciniak, D. Cyngot and A. Zalewska (eds.), *Przeszość społeczna. Próba konceptualizacji*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie 2012; 1330 pages.

Efforts of the Commission for Anthropology of Prehistory and the Middle Ages at the Committee for Pre- and Protohistorical Sciences, the Polish Academy of Sciences, have resulted in the publication of the monumental work *Przeszość społeczna: Próba konceptualizacji* (The social past: a conceptualisation), edited by Stanisław Tabaczynski, Arkadiusz Marciniak, Dorota Cyngot and Anna Zalewska. The book is monumental for several reasons. The team of 63 authors, some from abroad, has prepared 85 papers on 1330 pages of the volume. What particularly merits attention, however, is the ambitious idea lying behind the publication: the editors and the authors, as we read in the editors' introduction, have attempted to grasp the complexity and significance of the factors determining the present condition of the social past.

The anthropological (social) approach in the study of prehistory and the Middle Ages, the editors explain, encourages co-operation of social and natural sciences and helps to present a broad spectrum of paradigms and concepts, sometimes contradictory to one another. The valuable interdisciplinary nature of thus defined project becomes apparent both in the topics of the papers and in the professions of their authors. Moreover, the anthropological perspective may, in the editors' opinion, facilitate critical examination of the research process and reveal the pointlessness of the opposing binary traditions of exact sciences and the humanities. The whole volume is marked by the tendency to view archaeology as "anthropology of the past".

The book consists of five parts. Part I, "Epistemological orientations", describes changes in archaeological thinking in the context of the general development of ideas. Part II, "Archaeology in thematic divisions", presents theoretical and practical determinants shaping and maintaining various subdisciplines within archaeology. The authors of Part III, "Methodology of archaeological research", juxtapose the methods of acquisition, description and analysis of archaeological sources with the rules of reasoning, explaining and the use

of such archaeologically important concepts as archaeological culture, analogy, ethnicity etc. The papers in Part IV, "Disciplines co-operating with archaeology", explore the interdisciplinary nature of archaeological research in its more general dimensions and in particular cases. Part V, "The past in relation to the present", focuses on the creating and functioning of various types of memory in contemporary society, based e.g. on references to material culture (artefacts) as a means of conveying meanings.

As an archaeologist not involved directly in research into the theory of archaeology, I do not feel competent to professionally assess the publication. While receiving enthusiastically the editors' and the authors' contribution to disseminating an indispensable knowledge of the methodology of all archaeological studies, however, I would like to point out several issues which, in my subjective view, have been insufficiently taken into account.

In his important paper "Research paradigms in archaeology", Arkadiusz Marciniak does not give enough space to the neo-Darwinian archaeology, an approach increasingly popular over the world and known also in Poland, through the efforts e.g. of Marcin Przybyła, for several years. Further, the author fails to comment on the effect of Orientalism or the post-colonial theory on the development of archaeology or on the decoding of crucial myths providing the basis for archaeology and other cultural studies, such as the Indo-Europeanization of the "old" Europe or the notion of "primitive peoples".

Danuta Minta-Tworzowska's interesting text "Classification and typology in archaeology" extensively describes selected numerical methods of classification, including seriation and cluster analysis with dendrograms, but omits the most effective and promising method, i.e. correspondence analysis, and other factor analyses.

In another valuable paper, Stanisław Tabaczyński ("Sociology of prehistory: an outline") draws a wide panorama of paleosociological issues in archaeology, without, however, mentioning Habermas' theory of communicative action, which has had such an inspirational effect on Aleksander Dzybyński in his publications, or Habermas' theory of cultural evolution, which seems to have formed the basis for the interpretation of Klaus Schmidt's epoch-making discoveries in Göbekli Tepe. Tabaczyński also fails to consider the potential usefulness of Piotr Sztompka's theory of social becoming for the archaeological study of socio-cultural change.

The above remarks only confirm the inspirational role of the volume in stimulating an interest in, and discussion about, the theory of archaeology. The editors are right in stating that the book may serve as a guide to the vast complex research into the social past. Polish readers are much indebted to the editors and the authors for preparing this valuable publication.

Sławomir Kadrow

(rec.) S. Tabaczyński, A. Marciniak, D. Cyngot, A. Zalewska (red.), *Przeszłość społeczna. Próba konceptualizacji*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie 2012; 1330 stron.

Dzięki staraniom Komisji Antropologii Pradziejów i Średniowiecza, działającej przy Komitecie Nauk Pra- i Protohistorycznych PAN, ukazało się monumentalne dzieło pt. *Przeszłość społeczna. Próba konceptualizacji*. Jego redaktorami są: Stanisław Tabaczyński, Arkadiusz Marciniak, Dorota Cyngot i Anna Zalewska. Na monumentalizm omawianej publikacji składa się wiele elementów. Zespół 63 autorów (w tym: zagranicznych) przygotował 85 artykułów, wydrukowanych na 1330 stronach obszernego tomu. Najważniejszy jednak w tym kontekście jest ambitny cel przyświecający redakcji i autorom. Chodzi mianowicie o uchwycenie złożoności i znaczenia elementów określających aktualną kondycję przeszłości społecznej, jak piszą we *Wstępie* Redaktorzy dzieła.

Wybór podejścia antropologicznego (społecznego) w badaniach nad pradziejami i średniowieczem sprzyja według Redakcji współpracy między naukami społecznymi i przyrodniczymi i ukazaniu szerokiego wachlarza niekiedy sprzecznych paradygmatów i koncepcji. Istotną zaletą tak sformułowanego projektu jest jego interdyscyplinarność, uwidoczniiona tak w tematach i tytułach poszczególnych artykułów i w profesjach ich autorów. Redaktorzy przyjęli też, że w perspektywie antropologicznej możliwy jest krytyczny ogląd procesu poznawczego, w tym dostrzeżenie jałowości binarnych i przeciwstawnych sobie tradycji badań nauk ścisłych i humanistycznych. Z całości dzieła przebija tendencja do traktowania archeologii „jako antropologii przeszłości”.

Omawiana książka składa się z pięciu części. Część I poświęcona jest *Orientacjom teoriopoznawczym*. Zaprezentowano w niej przemiany myśli w archeologii na tle ogólnego rozwoju idei. W części II, zatytułowanej *Archeologia według podziałów tematycznych*, przedstawiono teoretyczne i praktyczne determinanty kształtowania się i trwania różnych subdyscyplin w ramach archeologii. Autorzy części III zajmują się *Metodyką i metodologią badań archeologicznych*. Zderzono w niej problemy pozyskiwania, opisu i analizy źródeł archeologicznych z zagadnieniami podstaw rozumowania, wyjaśniania oraz posługiwania się tak kluczowymi w archeologii pojęciami jak analogia, kultura archeologiczna, etniczność itd. W artykułach części IV (*Dyscypliny współdziałające z archeologią*), w wymiarach bardziej ogólnych ale też w konkretnych zastosowaniach, poruszane są kwestie interdyscyplinarności badań archeologicznych. Ostatnia, V część (*Przeszłość w relacji do współczesności*) dzieła koncentruje się na problemach kreowania i funkcjonowania różnego typu pamięci współczesnego społeczeństwa, bazujących m.in. na odwoływaniu się do kultury materialnej (zabytków archeologicznych) jako materialnego nośnika znaczeń.

Jako archeolog nie zaangażowany bezpośrednio w studia and teorią archeologii nie czuję się kompetentny do profesjonalnej oceny omawianego dzieła. Entuzjastycznie doceniając ogromny wkład Redakcji i Autorów do szerzenia niezbędnej wiedzy na temat metodologii wszelakich studiów archeologicznych chciałbym równocześnie wyrazić subiektywny niedosyt z niewystarczającej obecności w publikacji kilku problemów.

W ważnym artykule Arkadiusza Marciniaka pt. *Paradygmaty badawcze archeologii* zbyt mało miejsca poświęcono gwałtownie rozwijającej się w świecie archeologii neodarwińskiej. Nurt ten, związany w Polsce m.in. z nazwiskiem Marcina Przybyły, obecny jest też od kilku lat w naszym kraju. Nie ma także w omawianym artykule uwag na temat wpływu orientalizmu lub teorii postkolonialnej na rozwój archeologii oraz ich roli w deszyfracji ważnych mitów leżących u podstaw archeologii i innych nauk o kulturze, takich jak indoeuropeizacja „starej” Europy, czy też koncepcji „ludów pierwotnych”.

W interesującym opracowaniu Danuty Minty-Tworzowskiej (*Klasyfikacja i typologia w archeologii*), w której sporo miejsca zajęły wybrane numeryczne metody klasyfikacji, w tym m.in. seriacja i analiza klasterowa w postaci dendrogramów, zabrakło miejsca na przybliżenie najefektywniejszej i najbardziej obiecującej w tym zakresie analizy korespondencji oraz innych analiz czynnikowych.

W kolejnym z ważnych artykułów (pt. *Socjologia pradziejów. Zarys problematyki*) Stanisław Tabaczyński, rysując szeroką panoramę problemów paleosocjologicznych w archeologii, nie odnosi się do habermasowskiej teorii działania komunikacyjnego, tak znacząco inspirującej m.in. publikacje Aleksandra Dzbyńskiego, ani do teorii ewolucji kulturowej tego samego socjologa, która jak się wydaje leży u podstaw interpretacji epokowych odkryć Klausa Schmidta w Göbekli Tepe. Nie komentuje też potencjału tkwiącego w teorii stawania się społeczeństwa (*social becoming*) Piotra Sztompki dla archeologicznych studiów nad zmianą społeczną i kulturową.

Powyższe uwagi potwierdzają tylko inspirującą rolę omawianego dzieła w kreowaniu dyskusji i zainteresowania problemami teorii badań archeologicznych. Należy zgodzić się z jego Redaktorami, że dzieło to spełniać będzie rolę przewodnika po rozległej i złożonej problematyce badań nad społeczną przeszłością. Należy wyrazić wdzięczność Redaktorom i Autorem tej obszernej pracy za podjęcie trudu jej realizacji.

Sławomir Kadrow
Institute of Archaeology and Ethnology
Polish Academy of Sciences
Sławkowska st. 17
31-016 Kraków
Poland